

ETA PHVS.
ei Tomus.
mit.

Nf. 27.

30^{30.}

De

CAUSA DE- MONSTRA- TIVA

Disputabit publice

Sub PRÆSIDIO

CHRISTIANI DONATI,
Log. & Met. Prof. Publ.

RESPONDENS

AUGUSTUS WOLFIUS,
Loebejunâ-Saxo.

In Auditorio Majori,

Ad D. 8. Junii A. Ær. cl. bc LXXXIX.

ad.

Horis, locoque consuetis.

VITEMBERGÆ,

Typis CHRISTIANI SCHRÖDTERI, Acad. Typ.

Ho. 24

au 29

CAUSA DE
MONSTRATA
TIVA

Disputatio publicae

Sub Praesidio

CHRISTIANI DONATI

Log. & Met. Prof. Publ.

RESPONDENS

AUGUSTUS WOLFFIUS

Laejuna-Saxo.

In Auditorio Majori

Ad D. & Jovis A. A. ch. sc. LXXIX.

Horis, locoque consuetis.

VITIMBERGAE

Typis Christiani Schöndieri, Acad. Typ.

1779

Cum Deo!

S. I.

Purimum momenti ad solidam scientiam comparandam Causarum habere notitiam, unanimiter omnes fatentur philosophi, inprimisque princeps eorum haut una vice inculcat. Plane ac perfecte rem scire, inquires, quisque censetur, quando causam, per quam res est, ita ipsius rei causam esse cognoscit, ut non posse omnino rem aliter habere credat. Nam quod rem scire sit tale quippiam, quale dicimus, hoc argumento perspicui potest, quod omnes, qui aut revera sciunt, aut se scire putant, ob id aut sciunt, aut scire se existimant, quod rem ita se habere, uti diximus, aut revera, aut sua opinione cognoscunt. Itaque res, quae sub scientiam cadit, ita est certa, ut omnino aliter esse non possit. I. Post. Analyt. c. II. pag. (edit. Casanbon.) 76. G. Atque, Illud certissimum, ait, accuratissimumque genus sciendi est, quo rei cujusque causa investigatur. c. XI. p. 86. A. Et rursus: Quisque, inquit, censetur tum demum rem scire, cum est affecutus causam. II. Post. c. XI. p. 103. E. Cumque loco horum primo, magis declaraturus idem illud suum assertum, dixisset: Illud nunc certum est, scire illum, qui per demonstrationem rem cognoverit; subjicit statim: Demonstrationem autem voco ratiocinationem, quae scientiam gignere ob id dicitur, quod illa animo comprehensa statim rem scimus. Si igitur id est scire, quod diximus, necesse est, demonstrativam scientiam ex his sumptionibus constare, quae & verae sint, & prima, & immediata, & notiores, & priores, denique & causa conclusionis: nam si haec sint omnia, fiet,

A 2

re

ut accommodata sint ad id, quod demonstratur, principia. Quamquam enim possit esse ratiocinatio, ut simul hæc non sine omnibus, in demonstratione tamen sunt necessaria: alioqui, ut rem sciamus, nunquam efficiet. In illo tandem explicationem hanc Demonstrationis finiens: Nam cum demum rem scimus, cum causam cognoscimus. Quamquam videri Aristoteles possit (sicut & multi interpretum monent, speciatim Zabarella in locum Aristotelis jam mox citandum p. 834) id non de scientia in universum, sed de scientia certi generis velle intellectum; dum postea, præsertim decimo capite primi Posteriorum, inter *Scientiam*, ac *Demonstrationem* *Quod res sit*, & *Quamobrem res sit* (ipse vocat eas $\xi\ \delta\iota\alpha$ & $\xi\ \delta\iota\omicron\tau\iota$, indeque Peripatetici *Quia*, & *Propter quid*, itemque *Quod est*, & *Propter quid est*) distingvens, haut obscure illam in cognitione rei per effectum; & istam in cognitione per causam ponit: *Scire* (inter alia inqviens) *cur res sit, est primam cujusq; rei causam nosse.* p. 84. Atque de hac quidem *Causa demonstrativa*, cujus in doctrina de demonstratione Peripateticis crebra, & ad nauseam usque, fit mentio, commentari nonnihil est animus, quod adjumento forsan esse possit ad eo rectius dijudicanda, quæ alioqui satis perplexæ, ac fuscæ hoc loco disputari dialecticis solent.

§. 2. Principio igitur, quod ad *Demonstrationem* attinet, à qua causa ista suam denominationem habet, suffecerit hic annotasse, eam in genere tale genus argumenti esse, quo ex vero, certoque, ac infallibili principio, aliqua, ad id necessario consequens, deducitur conclusio. Græce $\lambda\omicron\gamma\omicron\delta\epsilon\iota\varsigma$ dicitur, & $\sigma\upsilon\lambda\lambda\omicron\gamma\iota\sigma\mu\omicron\varsigma$ $\lambda\omicron\gamma\omicron\delta\epsilon\iota\tau\iota\kappa\omicron\varsigma$, nec non $\epsilon\pi\iota\sigma\eta\mu\omicron\nu\iota\kappa\omicron\varsigma$, id est, argumentum, seu syllogismus demonstrativus, seu ostensivus, ac scientificus, itemque necessarius. (Pro opposito habens argumentum probabile, ac verosimile; quod syllogismum topicum, ac dialecticum alias appellant; uti notum.) Aqua proinde demonstratione *Causa* nostra *demonstrativa* nuncupatur, quia eandem ipsa persæpe ingreditur, inque illa res per istam demonstratur. Quod cum docere fori logici sit, etiam causa hæc *logica* inde salutari posset.

§. 3. Atque adeo jam primo omnium distingvendum hic inter *Causam metaphysicam*, seu *productivam*; & *logicam*, seu *demonstra-*

monstrativam. Differunt nempe, quod illa sit, quæ quid produ-
citur; ista, quæ quid ostenditur, seu demonstratur, vel certe ostendi
ac demonstrari potest. Priorem vocant alias, laxiori voce,
(ad cætera, quæ ponunt, causarum genera comprehendenda) *Causam*
rei, ac essendi, & in essendo, atque incomplexam; posteriorem,
cognitionis, ac cognoscendi, & in cognoscendo, atque complexam.
Quarum quidem posteriorem unice præsentis instituti esse, ex di-
ctis plus satis est perspicuum.

§. 4. Hanc ipsam vero nunc porro dirimimus in *illativam,*
& *demonstrativam* specialiter sic dictam. Est nempe *Causa illati-*
va, quæ demonstratur, quod aliquid sit, hoc est, quod verum atq;
certum sit id, quod aliqua propositione effertur ac continetur. Cu-
jusmodi proinde quælibet propositio vera, ac certa, seu infallibi-
lis est, ex qua alia necessario fluit, vel etiam actu argumentando
deducitur; ipsumque adeo antecedens argumenti demonstrativi
(quod in eodem, syllogistice proposito, Minoris plerumque locum
occupat) vel etiam utraqve illius præmissa. Quam causam in-
telligi ab Aristotele nonnulli putant, quando is supra rationem
scientiæ in causæ notitia ponebat, & demonstrativas propositio-
nes causam conclusionis continere asseverabat. (Conferatur Gas-
sendus P. III. Instit. Log. Canon. XVI. p. 116. Dn. Weigelius in Ency-
clop. Mathematico-Philosoph. Sect. II. c. XII. p. 121. sqq. Dn. Pufen-
dorffius de J. N. & G. c. II. §. 2. p. 21.) Diciturque alias *Ratio,* atq;
Principium, & cum apposito *Ratio sententiæ,* atque *Causa asserti.*
Et habet quidem propositio, aliam necessario inferens, istius in-
tuitu, causæ nomen; quoniam illius cognitio istius notitiam in
animo, ab affectibus libero, causæ instar necessario gignit ac effi-
cit. Vide, si placet, eam in rem plura subtiliter, pro more Scho-
lasticorum differentem Hurtadum de Mendoza Disp. Log. XI. Sect.
X. p. 210. & de Anima Disp. IIX, p. 105. nec non Philippum à SS.
Trinit. P. I. S. Phil. Qv. XXI. art. III. p. 290. sqq. Quibuscum vero
& conjungi meretur Dn. Weigelius l. c. §. 18. & sqq.

§. 5. *Causa autem demonstrativa* specialiter sic dicta est,
quæ speciatim demonstratur, cur, vel per quod, aut propter quod
aliquid sit. Seu, est id, quo quæstioni propter quid apte respon-

detur; quodque adeo querenti, cur, aut quamobrem, vel propter quid aliquid sit, causæ, vel rationis loco allegatum, satisfacit. Itaque definitur quidem hæc causa, spectata ratione sui usus, quem in docendo habet.

§. 6. Alias vero eadem in se sumpta est, id ipsum, quo necessario ad aliquid prærequisito, ac existente, etiam istud esse necessum est, ad quod illud necessario prærequiritur.

§. 7. Quarum descriptionum mediæ præsertim illustrandæ illud inservire potest, quod Aristoteles de diversitate quæstionum, quæ incidunt, ac tractantur in disciplinis, definiunturque certis argumentis, scientiam gignentibus, tradit. *Quæstionum*, inquit, *tot sunt, quot rerum, quæ sciuntur, genera. Quatuor autem generibus continentur omnes quæstiones: An ita sit, Cur ita sit, Sit, necne, & Quid sit.* II. Post. c. I. p. 98. A. Seu, ut ordine (quem ipse Aristoteles postea indicat) & paulo explicatius dicam: queri de re quavis, ac disputari solet: primo, An ea (qualicunque descriptione tantisper expressa) sit, ac num detur, vel existat, annon? tum, Quid ea sit, & ex quam entium classe, aut genere? dehinc, Qualis ea sit, ratione suorum, seu essentialium, seu accidentalium, seu intrinsecorum, seu extrinsecorum prædicatorum; atque adeo speciatim, ac determinate (ratione hujus, vel istius prædicati) Sitne ita, annon? denique (si ita sit) Cur, aut quamobrem, vel undenam, aut ex qua causa ita sit? Quarum proinde quæstionum tertia quartam plerumque secum trahit; quemadmodum Aristoteles exemplo declarat, cum pergit loco adducto: *Cum enim querimus, sitne hoc aut illud, verbi gratia, an sol deficiat, annon; tum sit quæstio, an ita sit. --- Statim vero ubi invenimus, deficere solem, conquiescimus: & si jam ab initio sciremus, deficere solem, non quereremus, an ita sit. Postquam autem, quod ita sit, cognovimus, proximum est, ut, quamobrem ita sit, investigemus. Et postquam scimus, aut solem deficere, aut terræ motum fieri, tum deinde querimus, quam ob causam deficiat, & quæ sit terræ motus causa.* Adeo ut jam per Causam demonstrativam id intelligamus, quod ad quæstionem propter quid recte expediendam dicta ratione facit. Soletque ea ita alias ab isto, cu-
jus

ius causa est, in oratione discerni, ut hoc propter illam esse dicatur; & illa in propositione causali loco antecedentis semper (mediate conjunctione causali quia) ponatur ac poni debeat; & hoc contra, loco consequentis

§. 8. Quod ut in apurum magis ponatur, è re erit, nonnulla ejusmodi causæ exempla in medium afferre. Atq; ipse quidem Aristoteles, dum in hoc argumento versatur, verbi causa propinquitatem planetarum (ad terram) causam facit illorum, non-scintillationis. *Non enim, quia non micant planetae, ait, prope sunt, sed contra, quia prope sunt à terra, propterea non micant.* I. Post. c. X. p. 85. A. Globositatem lunæ, luminis in eadem accretionis. *Non est enim, inquit, hujusmodi luminis accretio causa, cur globosa sit luna, sed contra, quia globosa est, hujusmodi semper luminis accessiones capere conspicitur.* ibid. Interpositum terræ inter lunam & solem, defectus lunæ. *Quamobrem, ait, deficit luna? quia lumen eius terra interpositu obscuratur.* II. Post. c. II. p. 98. F. Rationem numerorum, quam inter se grave & acutum habent, horundem concentus. *Quam ob causam, inquit, concinunt grave & acutum? Eo quod certam quandam numerorum rationem inter se habeant grave & acutum.* ibid. Est vero alias solemne dialecticis in doctrina de demonstratione, gravitatem lapidis ponere causam ejus descensus; levitatem ignis, ipsius ascensus; rationalitatem hominis, istius risibilitatis. Quamquam sint, qui hanc risibilitatis præsertim demonstrationem risu ingenti excipiant. Videatur inter cæteros Gassendus L. Exerc. Paradox. Ex. V. c. V. & VI. T. III. Oper. p. 189. sqq. & Dn. Weigelius l. d. Sect. III. Membr. I. c. II. §. 10. p. 151.

§. 9. Sed prostant in physicis innumera alia istiusmodi causarum exempla; è quibus pauca adhuc, eaque minus abstrusa, memorare haut ingratum forsitan erit; aut supervacaneum. Sunt vero in iis, cum causa, quamobrem motus projectorum sensim remittat (ut initio velocior sit, sub finem tardior) dicitur esse infita projectis gravitas: quamobrem motus gravium descensus crescat subinde, & acceleretur; continuus iste aëris, corpori descendentem contigui, inque illius locum cum impetu identidem irruentis.

entis, impulsus: quamobrem lapis, è sublimi delatus, ac ius feri-
at, quam cadens ex humili; incrementum, seu acceleratio motus
descensivi gravium in progressu; quamobrem corporum duorum,
æque magnorum, atque gravium, unum quandoque segnius de-
scendat, quam alterum; ipsa figurarum diversitas, seu minor ma-
jorve earum ad aërem secandum ac perrumpendum aptitudo:
quamobrem in corporibus, ejusdem magnitudinis & figuræ, unum
velocius, alterum segnius descendat; ipsorum major, minorve
gravitas: quamobrem corporis ejusdem projecti pars una in de-
scensu inum semper locum petat, altera superius relinqvatur;
gravitatis earundem diversitas: quamobrem aqua falsa, atque ma-
rina gravior sit, quam dulcis, ac fluvialis; diversa corpusculorum
salinorum, & aqueorum gravitas: quamobrem gravia, aquis inje-
cta, varie aut innatent, aut subsidant (ut nempe quædam tota sua
mole ad fundum aquæ descendant, quædam tota demergantur,
non tamen ad fundum usque descendant, quædam denique parte
sui majore aut minore demergantur infra superficiem aquæ, nec
deinceps descendant;) proportio gravitatis corporis, in aquam
projecti, ad gravitatem aquæ, æqualis cum corpore injecto molis
(quatenus nempe vel graviora sunt aqua, molis æqualis, vel sunt
æqualis gravitatis cum aqua molis æqualis, vel denique leviora
aqua molis æqualis, sic ut gravitas aquæ molis æqualis æquet gra-
vitatem partis illorum, seu majoris, seu minoris:) quamobrem
ex iis, quæ pingvia sunt, alia præ aliis ignem facilius concipiant;
eo quod, quæ conclusa in iis hærent corpuscula ignis, non perin-
de obruta ac ligata sint, exsilireque facile queant: quamobrem
calcis, carbonisque calor sit vehementior, quam flammæ; quia
in illis igniculi magis sunt compressi, ac implicati, in hac magis
explicati: quamobrem aqua calida, dum refrigerat, minor eva-
dat; quod atomi caloris varie perrumpentes, exsiliencesque, una
abigant tenues aquæ particulas: quamobrem è tenebris, quæ sunt
in luce, videantur, non tamen videantur, quæ sunt in tenebris; quo-
niam ab illis radii diffundantur, penetrantes locum obscurum, ab
istis nulli; quamobrem vox intra ædificium sit longe resonanti-
or, atque robustior, quam in libero aëre; quod ibi vox, ex totis
parie-

parietibus ac tectis resultans, aurem pluries tempore eodem imperceptibili feriat, referiatque: quamobrem vox melius ex inferiore loco, quam ex superiore percipiatur; quoniam loca plura occurrunt, ex quibus reflecti vox possit, cum deorsum emittitur, quam cum sursum: quamobrem rem odoram naso admotam diutile tenentes, aut in referto odoribus loco diutius degentes, odorem amplius non percipiunt; propterea quod halitus corpuscula, primum injecta, non statim regrediantur, sed nonnihil hæreant, ac paulatim vias oppleant, atque obturent, quo minus ea, quæ superveniunt, penetrare, & sensationem perficere possint: & sic porro. Ita nempe par erat, omnium illarum affectionum, quas sensu deprehendimus in rebus naturalibus, causam ac rationem reddere in physicis; minime autem dictas affectiones è suis causis (quod quidem imperite bene multi Dialecticorum suis demonstrationum exemplis facere satagunt) demonstrare.

§. 10. Neque vero ista harum causarum doctrina sola scientia naturali continetur, quin diffundit sese etiam per disciplinas alias. Ut enim mathematicas ne attingam, (ac opticam speciatim, quam constat ferme totam in variarum visus apparentiarum causis exponendis esse occupatam;) suppetunt istiusmodi causæ sat multæ & in pneumaticis, ad res incorporeas pertinentes. Nam & ejusdem generis causæ existunt, quando ibidem conceptus primus, cum spiritus in communi, tum ipsius Dei, radix, origo atque fundamentum omnium attributorum, unumque attributum principium & causa (virtualiter causans) alterius attributi, e.g. simplicitas Spiritus, ipsius indivisibilitatis; indivisibilitas, immutabilitatis; immutabilitas, perennitatis; independentia Dei, ejusdem infinitatis; infinitas, absolutæ perfectionis; absoluta perfectio, omnipotentia; & sic consequenter, esse perhibetur. Et quando circa divinam præscientiam disputatur, atque statuitur: causam futuritionis rerum non esse, aut divinam præscientiam, aut voluntatem; quin potius causæ, à qua quidvis futuri proveniet, acturitionem (seu, quod causa illa actura, remque agendo productura est:) & ex adverso, causam divinæ præscientiæ ipsammet rei futuritionem esse. Nec porro metaphysici nomine Radicis, Cau-

B

fali-

salitatis, ac Fundamenti quicquam aliud, quam idem genus cau-
sæ intelligunt, quando radicem possibilitatis intrinsecæ (unde sci-
licet aliquid habeat, ut sit, aut denominetur in se possibile) exclu-
sionem prædicatorum contradictoriorum; extrinsecæ (unde ni-
mirum aliquid habeat, ut sit alicui agenti possibile) ipsam possi-
bilitatem intrinsecam: & contra impossibilitatis intrinsecæ, præ-
dicatorum contradictoriorum inclusionem; extrinsecæ vero, ipsam
impossibilitatem intrinsecam faciunt: & quando radicem neces-
sitarum (unde nempe aliquid habeat, ut non possit plane non esse,
adque adeo denominetur necessarium) pro varietate rerum ne-
cessariarum, alias voluntatem Dei absolutam, alias causæ in agen-
do indefectibilitatem: & contra contingentia, vel libertatem cau-
sæ, vel ipsius defectibilitatem, ponunt: & cum causalitatem causæ
(per quam scilicet aliquid sit, vel fiat actu causa) influxum, ac spe-
ciatim actionem, seu effectus productionem, constituunt: & cum
denique fundamentum relationis (seu causam & rationem, pro-
pter quam aliquid ad alterum referatur, sitque adeo relatum, seu
respectivum, ac relativa denominatione gaudeat) varium pro va-
rietate relationis ponunt, atque asserunt. Nec denique huc non
pertinet, quam Theologi nostrates causam damnationis proximam
& adæquatam (incredulitatem nempe finalem) faciunt.

§. xi. Notanter autem dixi *proximam, & adæquatam*. Ita
enim communiter alias ipsa illa causa demonstrativa discriminis
gratia appellatur: *proxima* nempe, ac *immediata*, quia inter eam,
& effectum (seu id, cujus causa dicitur) nulla alia intercedit; &
adæquata, quia cum effectu retrocurrit, sic ut eadem posita, ponat-
ur effectus, negata negetur. Pro quo vero Aristoteles eam *pri-
mam causam* nominat; (puta, quia ab effectu ad illius causas a-
scendendo primo omnium nobis occurrit:) *Scire*, inquit, *cur
res sit, est primam cujusque rei causam nosse*. I. Post. c. X. p. 84. Et
mox propinquitatem stellarum errantium vocat primam causam
earum non scintillationis. Ac L. II. Phys. c. III. *Cum hæc pertra-
ctatio, ait, sciendi sit causa, scire autem unumquodque non prius pu-
temus, quam circa unumquodque propter quid est capiamus (id au-
tem est primam accipere causam) patet, & à nobis hoc esse agendum*
Et c. p.

Et. p. 206. B. Itemq; *reciprocam*, & *quæ retro comitat cum effectu*. I. Post. c. X. p. 84. Conimbricenses vero eam *propriam* appellant Comment. in h. l. Qv. I. art. III. p. 645.

§. 12. Præterquam ponitur jam quoque (ipsi opposita) *Causa remota*, seu *mediata*, ac *inadequata*, item *impropria*, ac *non-propria*: quam vocant, inter quam & effectum alia intercedit, sic ut ea quidem posita, non tamen statim effectus ponatur. Estque duplicis generis: alia, quæ & ipsa ad effectum necessario prærequiritur; alia, quæ minus. Aristoteli dicitur *medium longius petitum*, & quod *non recipiatur cum extremis*, sequens generis prioris exemplum alleganti: *Veluti si parietem, ait, non respirare ostendatur, quia non sit animal. Nam si hac sit non respirandi causa, necesse est, ut vicissim animal sit respirationis causa: nimirum quia necesse est, si est negationis causa negatio, ut etiam affirmationis causa sit affirmatio: exempli causa, si calida cum frigidis non apte convenire, id efficit, ut bene valeamus, illa certe erit ut bene valeamus causa, calidorum cum frigidis convenientia: sed etiam è contrario, si est affirmationis causa affirmatio, & negationis causa erit negatio. In illis autem verbis, quæ accepta sunt, non ita res habet, propterea quod non omne animal respirat. I. jam cit. p. 85. D. Cujus & illud procul dubio foret, si quis peccatum in genere, quod causam meritoriam damnationis faciunt Theologi, in oppositione ad superius memoratam proximam ac adequatam causam, remotam ac inadequatam dicere aliquis vellet. Subjicit vero mox philosophus & alterius generis exemplum, cum pergit scribere: *Sunt autem propemodum similes hæc causa iis, quæ ita reddi solent, ut in illis quasi hyperbole quadam contineatur: quod quidem tum fit, cum longissime remotum à re medium accipitur. Hujus generis est illud Anacharsidis, apud Scythas tibicines non esse, quia illis vites non essent. Suntque ejusdem, quando somni causæ remotæ musica, silentium, tenebræ, quies, lassitudo, balneum, cibus atq; potus (uti proxima, influxus spirituum animalium in organis negatio) esse dicuntur. Quo porro spectat & Ratio causandi, quam in causis ponunt metaphysici (quo nempe aliquid aptum est, ut sit, vel fiat causa) & Ratio fundandi, quam**

in relationibus, tanquam fundamentum earum remotum (quo scilicet aliquid aptum est, ut possit referri ad aliud, fieriq; relatum, aut respectivum quid.) Enimvero quoniam his causis positis, non necessario effectus ponitur, atq; adeo illæ ineptæ, ac insufficientes ad effectum (seu id, cuius causa dicuntur) demonstrandum sunt; minime quidem eæ ad causas nostras demonstrativas pertinent.

§. 13. Quamquam terminus *causæ remotæ, & inadequatæ* obnoxius sit ambiguitati, & quandoque paulo aliter uterq; capiatur. Quippe alias *causæ remotæ* (generis demonstrativi) eam notat, quæ quidem ipsa effectum necessario ponit, sed mediante tamen causâ alia. Uti cum in pneumaticis simplicitas Spiritus dicitur *causæ remotæ* (& indivisibilitas, proxima) immutabilitatis; vel, indivisibilitas *causæ remotæ* (& immutabilitas, proxima) perennitatis, &c. in metaphysicis communicationis proprietatum *causæ proxima* communicatio essentiæ seu naturæ; *remotæ*, ipsa unio: in physicis aquæ è fonte *causæ remotæ*, maris aut fluvii vicini (unde illa derivatur) gravitas, (proxima, aquæ fontanæ à maris vel fluvii vicini gravitate facta pressio.) Similiter, & *causæ inadequatæ* nonnunquam idem, ac partialis est, in totali, seu adæquata contenta. Veluti cum in theologia naturali æternitatis Dei principium independentiæ & immutabilitatis divina conjunctim ponuntur. Aut, cum in physica docetur, causam, quamobrem è profundissimo puteo conspiciantur interdium stellæ, quæ tamen videri è loco aperto nequeant, hanc duplicem esse; & quod pupilla tum satis dilatata, & retina à diurna luce jam libera, seu non compressa sit, ad quam proinde copiosiores subingredi stellarum radiusculi, visionemq; perficere queant; contra ac se res in loco aperto habeat. Quæ quidem causæ, tanquam vel præsuppositæ à causâ proxima & adæquata, vel in eadem contentæ, non possunt simpliciter à demonstrativis excludi; etsi de se, propter sui cum effectû, vel tantum remotam, vel saltem partialem connexionem, solum imperfectam demonstrationem gignant.

§. 14. Patet verò ex hæcenus allegatis causæ demonstrativæ specialiter sic dictæ exemplis, quod ea alias in modum simplicis termini (sed complexi plerumque) alias vero in modum integræ propositioni-

positionis, sicut & ipsi respondens effectus, efferatur. Ubi quidem
putare haut oportet, quasi propterea causa demonstrativa, qua talis,
res quædam incomplexa sit, nudumq; propositionis extremum. Ne-
que enim ex nudo termino aliquid unquam sequitur: sed sequitur
non nisi integrum assertum ex integro asserto. Et quando quidem
aliquis terminus assumitur, ad conclusionem inferendam, vel pro
eadem illata allegatur; tum ille semper ad conclusionis præmissæ
subjectum refertur, cumq; eo mente (sub ratione propositionis im-
plicitæ) jungitur; uti latius in Arte nostra syllogistica §. 356.
359. 378. est expositum. Jam autem nec potest quicquam alterius
causa demonstrativa specialiter sic dicta esse, ac demonstrare, quam-
obrem aliquid sit, nisi insimul causa demonstrativa generaliter sic
dicta sit, ac demonstret, quod id ipsum sit; atq; adeo integra propo-
sitione, idem hoc inferens, existat. Uti enim $\tau\delta$ quamobrem aliquid
sit, semper supponit $\tau\delta$ quod sit: ita oportet, ut quod prius demon-
strat, etiam posterius evincat. Unde adeo etsi quandoque causa de-
monstrativa specialiter sic dicta simplici efferatur termino, semper
tamen ea, res quædam complexa, integrumq; assertum est, liquido
tum quidem apparituum, si non ad nudam ejus apprehensionem,
quin positionem (quam flagitat demonstratio) exprimendam ipsius
termini disponantur, ac formentur. Quam rem binis exemplis,
(altero, quod primum §. 9. erat; altero, quod sequenti) declarasse
hoc loco suffecerit. Dicitur nempe causa, quamobrem motus
projectorum sensim remittat (aut remissionis motus projectitii) es-
se insita projectis gravitas. Ubi perspicuum est, rem demonst-
randam esse: quod motus projectorum sensim remittat; aut, quod mo-
tus projectorum in principio velocior sit, sub finem tardior; vel,
quod projecta in principio moveantur velocius, sub finem tardius:
quod nemo non integram propositionem esse agnoscit. Quæ vero
non demonstratur ex gravitate (projectorum) in se & absolute sum-
pta; sed spectata, prout projectorum est, seu ut projectis inest, atq;
competit, hoc est, ex eo, quod projecta (quæ moventur in principio
velocius, sub finem tardius) insita gravitate gaudeant, qua deorsum
subinde nitendo, motum, quem patiuntur, violentum sensim magis
magisq; imminuunt: quam rursus constat integram esse propo-
sitionem.

ouem. Similem in modum, cum simplicitas spiritus, ejusdem indivisibilitatis causa esse perhibetur; nihil aliud certe innuitur, quam propterea spiritum indivisibilem esse, quia (spiritus) simplex sit; quæ itidem duo integra asserta esse, in propositulo est positum. Itaque plane & in cæteris se res habet.

§. 15. Quanquam igitur jam in eo *Causa Illativa, ac Demonstrativa* specialiter sic dicta convenient, quod utraque integra sit propositio, alteram necessario inferens: hoc tamen notabili *discrimine* invicem discernuntur, quod prior earum, qua talis, tantum inferat consequens, seu id, cujus causa dicitur; posterior, non solum inferat consequens, sed &, unde istud sit, simul declaret: quodque adeo illa tantum cognitione prior sit suo consequente; ista semper natura prior, & contra plerumque; (tum nempe, quando consequens ex sensu constat, atque per se notum est) cognitione posterior: & quod denique posterior necessario ad suum consequens prærequiratur; prioræ sæpe ipsa suum consequens præquirent.

§. 16. Neque vero putandum, quasi nihilominus *Causa hæc demonstrativa* specialiter sic dicta prædicati loco semper contineat *causam productricem effectus*, in consequente prædicati loco positi. Nec enim recordor, mihi, haut oscitanter alioquin eam rem perquirenti, ullum ejuscemodi occurrisse hactenus exemplum. Ac certe cum nostris quidem, modo adductis rem aliter multo comparatam esse est evidens. Ibi enim, sicut in consequente, (seu eo, cujus aliquid causa esse dicitur) loco prædicati, aut in ipsius complexione, alias mera negatio, alias privatio (quem effectum negativum, ac privativum vocant, sub ampliori vocis acceptione) alias modus rei, quandoque realiter, interdum ratione tantum à subjecto distinctus, idemque vel absolutus, vel respectivus, alias complexum quid, expositivo ac privativo mixtum alias denominatio mere extrinseca ponitur: ita ex adverso ipsum antecedens, seu causa (propter quam aliquid esse dicitur) prædicati loco, aut in eodem saltem id exhibet, ac involvit, quod vel principium quo agentis est, vel certus istius principii, agendive modus, vel ipse agentis actus, vel principium impediens, vel quodcunque medium, vel causa sine qua non, vel deficiens (tanquam aliquis defectus, aut negatio) vel impulsiva, vel virtuali-

equaliter causans, vel aliqua tantum denominatio extrinseca, vel connotatum termini, aut istiusmodi. Talia enim ita maxime comparata esse possunt, ut, iisdem positis, seu competentibus suo subiecto, etiam aliquid aliud, natura posterius, poni, ac competere suo subiecto (seu eidem cum priori, seu diverso) sit necessum. Quæ si quis forsitan & ipsa seorsim causæ, & effectus nomine dignari velit, me quidem repugnantem non habebit; dummodo is causam demonstrativam incomplexam (sic enim nominanda distinctionis gratia foret) sibi vendicando, nostram quam tradidimus, complexam nobis relinquat.

§.17. Atq; de hac Causa demonstrativa (complexa) ejusque respondente effectu, intelligenda sunt bina illa effata philosophica: *Posita causa, ponitur effectus; & Negata causa, negatur effectus*: quippe quorum uti prius exprimit ipsum posterius causæ hujus (supra §.6. descriptæ) requisitum; sic posterius ex ipsius priori requisito immediate fluit. Adeo ut præter rem ea ad se tracta, deq; causa productrice ac incomplexa, atq; huic respondente effectu intellecta, sub regularum nomine proponant metaphysici. Qui propterea & frustra se torquent in tali eorum sensu constituendo, sub quo vera illa sint; (volunt namq; regulam priorem, alias de causa saltem particulari, atq; proxima, itemq; de sufficiente, nec non naturali seu necessaria, ac non impedita; alias vero ita præcise intellectam, quod posita causa in actu, vel in esse causæ, aut in esse relativo, ponatur effectus in fieri, vel in esse effectus, aut in esse relativo: & posteriorem, quod negata causa quoad actum secundum, seu quoad esse causæ, negetur effectus in esse effectus, seu in fieri; & negata causa quoad esse absolutum, negetur effectus in esse effectus, seu in fieri) sed quem tamen ipsa eorum verba de se nec gignunt, neque admittunt.

§.18. Idemq; hoc causæ genus illud procul dubio existit, in cuius contemplatione ac notitia Aristoteles supra (locis §.1. adductis) τὸ ὁπρῆσθαι ἀπλῶς, scientiam simpliciter sic dictam, & κρυπτότατον ἔστι εἰδέναι, accuratissimum genus sciendi. ponebat; etsi communiter ejus interpretes, cum reliqua Dialecticorum turba, causæ hujus logicæ ignari, ad metaphysicam hic dilabantur; uti §.24. pluribus dicetur.

§.19. Adeo

§. 19. Adeo ut jam præcipua illa, ac specialiter sic dicta *Scientia* recte dicatur, quod sit, qua cognoscimus rem per (istiusmodi) suam causam: seu, qua novimus, quænam sit rei causa; aut, quamobrem aliquid sit: hoc est, cum partim id in se novimus, quod ad alterum necessario exigitur, & quo posito, seu existente, etiam id poni, seu existere necessum est, ad quod ipsum exigitur, (juxta descriptionem §. 6. constitutam,) partim quoq; hoc, ipsum illud esse, quod exigitur necessario ad alterum, & quo posito, seu existente, etiam alterum illud poni ac existere sit necessum.

§. 20. Equidem Toletus, haut ignobilis Philosophiæ Peripateticæ interpres, in I. Post. c. II. p. 296. *Tria*, ait, *secundum Averroëem* hic petuntur, ut scire dicamur: primo, ut rei causam cognoscamus, talem autem causam, ut sit causa in esse, & non solum causa cognitionis, quomodo fumus posset dici causa ignis, quia per eum ignem cognoscimus: hæc autem causa, quæ necessaria est ad scientiam, debet esse causa etiam esse rei, ac ob id dicitur; propter quam res est. secundo, ut talem causam effectui applicemus, id est, sciamus, hujusmodi causam illius rei esse causam: si enim causam rei cognosceremus, & non illam causam esse rei illius intelligeremus, non dicemur scire, tertio, quod non contingit aliter se habere. Illud mox circa tertium hoc requisitum adjiciens: *Philoponus* melius exponit, nempe, non est contingere aliter se habere, id est, non potest res absq; tali causa esse, nec similiter poni causam, quin talis sit effectus. Hæc igitur necessaria sunt, ut scientiam consecuti dicamur. Itaq; & plurimi alii Dialectici, ductum descriptionis Aristotelicæ, in principio §. 1. allegatæ, secuti docent. Verum enim vero præterquam quod Toletus impertinenter ad primum requisitum addat, causam hic intelligi, non cognitionis, sed rei: tertium sane requisitum, ipsi hic additum, jam tum in secundo, eidem constituto, involvitur; quippe cum (per definitionem causæ) fieri non possit, quin eo ipso, quo cognoscimus aliquid causam alterius esse, insimul cognoscamus, nec posse rem absq; tali causa esse, nec similiter poni causam, quin talis sit effectus, ut ipse loquitur. Unde relinquitur, sufficere hæc duo ad illam scientiam requisita: primo ut sciamus rei causam, seu id, quod rei causa est: deinde ut sciamus, illam ipsam esse rei causam

causam (juxta utriusque explicationem præcedente §. inculcatam;) ac tertium saltem cujusdam ἐπιξηγήσεως causa Aristoteli in proposita ejus definitione addi.

§. 21. Itaque jam vidimus, quidnam sit causa demonstrativa, quamque magni ea philosophis putetur, & quantum opere commendetur omnibus illius scrutinium, atque cognitio. Nunc igitur, quomodo ea investigari circa unamquamque rem, quam contemplerur animo, quin & probari & ostendi ambigenti possit, verbo erit hic annectendum. Fieri nempe hoc utrumque citra erroris periculum potest, si juxta ductum traditæ illius definitionis procedentes, dispiciamus primum, quidnam forsitan & prærequiri necessario ad rem propositam, & eandem, ubi ipsum ponatur, necessario secum trahere intelligatur; tum vero, hoc invento, declaremus, quomodo istud & prærequiratur necessario ad rem propositam, eoque posito, seu existente, etiam istam poni, seu existere sit necessarium. Horum enim altero peracto, nobismet ipsis scrutantibus; altero, aliis quærentibus, aut dubitantibus, procul omni dubio satisfecerimus.

§. 22. Quamquam haut raro & exinde aliquid causam rei probari videas: vel quod alia in promptu non sit, quam allegare causam rei quæsitam possis; vel quod, quæ alias causæ haberi aliis solent, pro genuina putari aliunde minime queant. Enimvero nisi aliud extet dogmatis argumentum, saltem probabilem tum adferri causam memineris, demonstrativæ analogam; quæ contentos tamen interea nos sæpenumero esse oportet, donec genuina fuerit undecunque inventa, aut cognita. Uti nec diffitentur hodie præstantissimi physicorum, qui quidem se metiuntur suo ingenii modulo, etiam quas ipsi inculcant rerum naturalium causas, utut curiosius à sese quæsitæ, vix nisi probabiliores esse putandas; cum tam abstrusam naturæ rationem esse sciant, atque agnoscant, ut etiam aliter sese, quam opinentur, res habere in quam plurimis possit. Itaque jam illa tantum *Probabilis causa* existit, quam vel probabiliter saltem præexigi ad aliquid, vel id ipsum tamen non necessario secum trahere, deprehendamus.

§. 23. Sed ut missa hac, ad Demonstrativam (quam hic attendimus præcipue) regrediamur; dictum jam supra §. 2. eam sic appellari,

C

pellari,

pellari, quod per ipsam aliquid demonstretur, aut certe demonstra-
ri queat. De quo proinde Demonstrationis genere nunc sequitur
aliquid exponendum. Notum vero est, indicatumque ipsa statim,
prima fuit *ἢ* id (ex loco Aristotelis ibidem adducto) *Demonstra-*
tionem τῷ Διόλου, seu *Propter quid*, (atque alias Demonstrationem
à priori, ac primariam) nuncupari: atque hanc ipsam in eo à *De-*
monstratione sibi opposita τῷ Ὅτι, *Quod*, seu *Quia* (item à postero-
ri, & secundaria dicta) discerni, ut illa ex causa effectum; ista con-
tra ex effectu causam demonstrare dicatur: hoc insuper adjecto,
quod in illa, causa proxima ac immediata præcise intelligatur; ad
istam vero & ea pertineat, quæ demonstrat effectum ex causa sal-
tem remota.

§. 24, Cumque jam Stagirita L. II. Post. c. XI. omnia cau-
sarum genera (quæ quatuor ponit, materiam, formam, efficien-
tem, & finem) pro medio adhiberi in demonstratione affirmet: di-
ci non potest, in quam varias, quamque profundas atque contortas
dogmatis hujus, ad id salvandum, aut incrustandum potius, dila-
bantur communiter explicationes; quas satis habeas, si qualiter-
cunque capere, nedum assequi plene, ac dijudicare omni ex parte
possis. Dabo tamen paucis, quid ferat (quantum mihi advertere
licuit) plerorumque, eorum præsertim, qui breves ac perspicui
esse amant, sententia. Video nempe in eo omnes convenire, ut
non promiscue quamvis cujuscunque generis causam aptam de-
monstrationi propter quid gignendæ dicant; sed eam tantum,
quæ quæstioni propter quid satisfaciatur; quaque adeo posita, non
possit non & ea res poni, cujus causa dicitur. Ad quam proinde
(ex metaphysica) magis determinandam aliqui observant: intelli-
gi hoc loco *causam proximam*, non in certo genere, sed *simplici-*
ter talem, (ex quocunque etiam genere fuerit.) Cujus declaratio-
nis se primum auctorem Zabarella prædicat. L. de Specieb. Demon-
strat. c. XXI. p. 462. & sq. *Quoniam autem*, inquit, *dictum à*
nobis est, demonstrationem propter quid ex proxima rei causa fieri
ei; non est ignorandum quoddam summa annotatione dignum, licet
à nemine hætenus declaratum: non est enim pingvi Minerva in-
telligendum, quanam sit causa proxima, & quæ remota; quæ in re
plurimi

plurimi errarunt, & demonstrationem quod à demonstratione pro-
pter quid internoscere nequiverunt; cuius quidem rei ignorantia
multorum errorum causa fuit. Causa igitur proxima dupliciter
accipi potest; aut enim simpliciter proxima effectui dicitur; aut non
simpliciter, sed genere suo: quod sensili hoc exemplo clarius fiet. Va-
dit aliquis in forum, & videat amicum, si quis igitur quærat; cur
in forum vadis: potest ille respondere: quia sum animatus; & in
causam afferet effectricem, remotam tamen; quia anima est causa
remota illius ambulationis, quum alie sint cause effectrices propin-
quiores effectui; ut spiritus vitales, qui moventur ab anima; &
membra instrumentalia, quæ moventur à spiritibus, ut pedes: ergo
si statuamus, pedes esse causam effectricem illius ambulationis pro-
ximam ipsi effectui, quæ non deest alia propinquior, ea tamen alia
ratione non est causa proxima, nam respectu quidem aliarum sui
generis proxima est, nempe ut effectrix: at simpliciter non est pro-
xima; etsi enim in genere cause effectricis non datur alia propin-
quior, attamen in alio causa genere aliam propinquiore ille effe-
ctus habet, scilicet causam finalem, quæ est visio amici in foro: hæc
enim causa est, cur anima moveat pedes, & pedes eum hominem in
forum ducant: propterea in libro nostro de Medio demonstratio-
nis ostendimus, unius rei unam esse causam, quæ possit appellari cau-
sa propter quam res est, & satisfaciat quæstioni propter quid est:
hæc enim non est nisi illa, quæ non solum in genere suo, sed simpli-
citer quoque proxima sit; reliquæ enim omnes dicuntur remotæ, &
effectu ampliores sunt, nec per eas demonstratur nisi quod, etiamsi
in suo genere proxime sint: pedes namque & illius ambulationis, &
aliarum plurimarum causa sunt; & pedibus positis, non ex neces-
sitate ambulatio illa ponitur: sed particulare illud amici videndi
desiderium est causa adequata (sic enim, pro æquata, legendum pu-
to) illius ambulationis, quæ alias causas remotiores ad effectum il-
lum contraxit. Manifestum est igitur, quod licet res aliqua possit
habere quatuor genera causarum, & in singulo genere causam sibi
proximam, proinde quatuor proximas; una tamen ipsarum tan-
tummodo est simpliciter proxima, tres autem reliquæ non simplici-
ter, sed in genere suo proxime sunt: ideo per eam solam demon-

stratur propter quid est. Nonnulli tamen causam hanc proximam saltem ad efficientem, & finem restringunt; materiae, & formae locum in demonstratione haut relinquentes, nisi quatenus rationem efficientis per emanationem, vel etiam finis habeant. Vid. inter ceteros Zabarella L. II. de Med. Demonstr. c. VI. p. 591. sqq. Hornejus in Inst. Log. L. V. Qv. XII. p. 569. Heereboordius in Instit. Log. L. II. c. XX. Qv. V. p. 257. Schoockius in Colleg. Log. Disp. XIX. th. 13. p. 425. Sed contra alii *causa* vocem hic paulo laxius accipi moment, quam fieri ceteroquin in istis quatuor receptis causarum generibus, aut speciatim efficiente soleat; & ad id etiam extendi comprehendendum, quod *causa* (in rigore sic dictae, & quidem efficienti) sit saltem *analogon*. Ita enim Scheiblerus, peritissimus artis dialecticae, diligentissimusque scriptor, cum in scientia hac explicanda versatur, *causam hic sumi aequipollentur ad principium*, ait Oper. Log. Tract. Syllog. cap. XV. n. 96, simul ad praecedentia illa provocans, quum dixisset n. 41. *Non omnis demonstratio sit ex causa regide loquendo, hoc est, quae sit propria dicta efficiens, vel materia, vel forma, vel finis.* Et n. 44. *Atque hinc fit, ut principia incompleta, quae ad scientiam, & demonstrationem requiruntur, ponantur esse duorum generum. Alia nempe sunt vera causa, alia autem solum sunt rationes, quae concipiuntur, ut causa passionum, veram tamen rationem cause non habent, sed ad summum sunt principia, ex quibus passionem demonstrantur, & sciuntur de subjecto, ut perinde sit ad rationem scientiae & demonstrationis, sive hujus, sive illius generis principia habeantur.* Id quod non solum Toletus, Suarez, ac Conimbricenses, ibidem citati, sed & ceteri omnes, quotquot scripsere de Demonstratione, utut sub diversis terminis, inculcant: distinguentes modo inter causam in rigore; & analogice sic dictam: alias inter causam in se, vel ex natura rei; & quoad nos, seu virtualem: quandoque inter causam physicam, seu formaliter sic dictam; & metaphysicam, seu virtualiter talem: nonnunquam inter causam realem, seu actualem; & virtualem: plerumque vero inter causam realiter; & virtualiter causantem: perque priorem causam intelligentes, quae ab effectu realiter distincta, eundem reipsa causat; per posteriorem, quae ab effectu

fectu tantum ratione differens, eum solum quâ modum concipiendi nostrum imperfectum causet. Hac nempe, aliaque multa commentandi, ac disputandi ansam philosophis dedit Aristoteles, dum mentionem causæ in demonstratione, ac scientia faciens, aut ignoravit prorsus causæ logicæ à metaphysica differentiam, aut certe eandem ibi non exposuit. Quibus vero omnibus facile nos supersedere posse intelligimus; dummodo eam, quam docuimus, diversitatem teneamus, ac observemus.

§. 25. Cæterum non pauca sunt, quæ desiderare speciatim circa superius adductam Demonstrationis divisionem possis. Primum enim gratis in ea supponitur: omne argumentum, seu (ut loqui amant) syllogismum ex tribus præcise terminis constare: horumq; medio ipsam vim concludendi inesse; & eum esse in quolibet argumento, vel causam prædicati conclusionis, seu (ut nonnulli volunt) connexionis prædicati conclusionis cum subjecto, vel effectum: itaq; demonstrationem omnem, vel ex causa demonstrare de subjecto effectum, vel ex effectu causam: harumq; posteriorem demonstrare saltem, quod res sit; priorem, quamobrem res sit: & quæ sunt id genus alia. Siquidem certum contra ex exemplis, passim obviis, (dudumq; mihi annotatis,) frequentiora multo esse argumenta, seu syllogismos, qui ex quatuor, quam qui ex tribus saltem, constant terminis. Neq; non occurrunt, etiam ex tribus saltem terminis constantia, argumenta, quæ æque ac prioris generis, apta non sunt syllogismo simplici construendo; & in quibus proinde tertium (itaq; & quartum, ubi adsit) à terminis conclusionis diversum, medium appellare haut liceat. Quiq; alias in simplicibus syllogismis ista denominatione gaudet, ipse quidem solus, in se, & citra sui cum minore conjunctionem sumptus, vim inferendi nullam habet; sed eam demum accipit, prout cum minore, seu explicite, seu implicite conjunctus integram propositionem constituit, ex qua, ceu principio cognoscendi complexo, integra demum conclusio fluat. Quomodo proinde acceptus medius terminus causa connexionis prædicati cum subjecto conclusionis, seu illius ad istud competentia, non minus in Demonstratione $\tau\lambda\ \delta\acute{o}\nu$, quam $\tau\lambda\ \delta\iota\acute{o}\nu$ est. Nisi quod tamen idem, uti dicta ratione sumptus, in utraque Demon-

C 3

stratione

stratione causa est, quod prædicatum conclusionis insit subjecto, seu eidem competat; ita speciatim in Demonstratione τ̄ διόλη & causa dici queat, cur, aut quamobrem prædicatum insit subjecto, aut eidem competat. Tum autem, etsi negari non possit, persæpe in demonstrationis antecedente contineri effectum, vel subjecti, vel prædicati conclusionis; & non raro etiam causam prædicati conclusionis, vel saltem ejus, quod in prædicato conclusionis involvitur: tamen id perpetuum non est; quin antecedens ita plerumque est comparatum, ut nec causam illius, quod conclusione comprehenditur, nec effectum contineat; id quod ostendere mihi in proclivi esset optimorum argumentorum, ex ipsis disciplinis petitorum, exemplis, si id ferret instituti præsentis ratio, ac facere lineis paucioribus liceret. Et quanquam deniq; Demonstratio τ̄ διόν, quam communiter tradunt, recte dicatur in antecedente τὸ διόλη, seu id propter quid aliquid est, allegare: non tamen statim demonstrat τὸ διόν, seu quamobrem aliquid sit; sed saltem τὸ ὄν, quod aliquid sit: indeq; non minus & ea demonstratio τ̄ ὄλη est, quam quæ alias sub hoc nomine ipsi opponitur. Sed hoc non obstante, licet tamen Demonstrationem τ̄ ὄν generaliter sic dictam (quæ nempe demonstrat, quod res res sit, vel non sit) in Demonstrationem τ̄ διόν, & Demonstrationem τ̄ ὄλη specialiter sic dictam sub hac differentia distinguere, ut illa dicatur, quæ ex causa; hæc, quæ ex effectu (puta ad ostendendum, quod res sit, vel non sit) procedit: dummodo non pro adæquata hæc venditetur divisio. Ita enim rectius sane discernuntur istæ Demonstrationes, quam fieri alias vulgo solet: quasi prior demonstret, quamobrem res sit; posterior saltem, quod res sit. Id quod bene observavit Burgersdicius in sua Synopsi Logica, quando L. II. Cap. XX. Qv. II. & III. *Demonstrationem τ̄ διόν, seu cur res sit, definit, quod sit, quæ non solum probat, rem esse, aut non esse, sed etiam reddit causam, cur res sit, aut non sit; Demonstrationem τ̄ ὄν, seu quod res sit, quæ solum probat, rem esse, aut non esse.* Quem secutus & Heereboordius in sua Herm. Log. p. 255. sequentem huc adjicit notam: *Demonstratio τ̄ διόν, seu cur res sit, inquit, non ita dicitur, quia concludat τὸ διόν, seu cur res sit; nam concludit tantum τὸ ὄλη, seu quod res sit,*
sic

fic tamen, ut in premissis adferat τὸ διόλου, seu causam cur res sit: sed demonstratio τῆς ὄτι sic concludit, quod res sit, ut ne in premissis quidem adferat causam, cur res sit. Idem vero & ante istum jam tum Schoockius, ante citatus, th. 9. l. d. p. 421. docuit: Demonstratio nem τῆς ὄτι sic dici, ait, quia demonstrat rem esse solum; Demonstratio autem τῆς διόλου, non quod τὸ διότι concludatur, sed quia ita probat rem, ut in premissis ponatur causa, cur predicatum subjecto conveniat.

§. 26. Quanquam illud tamen verum omni ex parte non sit, quod mox addit Heereboordius: Ergo, inquit, Demonstratio τῆς διότι, seu cur res sit, sic dicitur, non ratione conclusionis, sed ratione premissarum, quia τὸ διότι in conclusione reperiri nunquam potest: significat enim causam, cur predicatum conclusionis insit subjecto, ideoque est terminus medius: at medium non ingreditur conclusionem; ut nihil sit mirum, nunquam inferri, aut concludi ipsum τὸ διότι, est enim non id quod, sed id, quo concluditur. Nam et si in Demonstratione τῆς διότι ejus antecedens ipsum τὸ διότι, seu causa sit, cur predicatum conclusionis insit subjecto, aut cur res ea sit, quæ conclusione exprimitur: non tamen id statim sub eadem forma argumenti significat, cur predicatum conclusionis insit subjecto, aut cur res ea sit, quam conclusio enunciat: quin infert solum, ac probat, quod predicatum conclusionis insit subjecto, aut quod ea res sit, quam exprimit conclusio. Et licet porro etiam certum sit, terminum medium, qui datur in syllogismo simplici (quo nempe demonstratur ex causa, quod res sit) ejusdem illius simplicis Syllogismi conclusionem non ingredi, nec ingredi posse: tamen nil obstat, quo minus is ingrediatur conclusionem talis syllogismi seu simplicis, seu hypothetici, qui inferat illius simplicis conclusionem, una cum ipsius causa demonstrativa, antecedentis loco ante adhibita, sub forma propositionis causalis, seu simplicis, seu compositæ. Veluti si ille syllogismus, quem loco exempli Demonstrationis τῆς διότι adfert hic auctor: *Omne rationale est capax scientiæ: Omnis homo est rationalis; Ergo omnis homo est capax scientiæ;* in hunc transformetur: *Quicquid necessario ad id requiritur, ut homo sit scientiæ capax, & quo proinde posito, etiam hoc*
neces-

necessario ponitur; illud utiq; causa est, atq; ratio, quamobrem homo sit scientia capax. Jam autem rationalitas hominis, seu rō hominem rationalem esse, necessario ad id requiritur, &c: Ergo sane rationalitas hominis, seu rō hominem rationalem esse, est causa, atq; ratio, quamobrem homo sit scientia capax. Vel in istum: Si rationalitas praexigitur ad capacitatem scientia, eademq; in homine posita, necessario & ista ponitur; sequitur propterea hominem scientia capacem esse, quia rationalis est: est autem antecedens; ergo & consequens. Ubi sane utrobique rō dicitur, hominem rationalem esse, ipsam conclusionem ingreditur, cumq; eo, ad quod concludendum ante adhibebatur, una ipsum concluditur. Quod si fieri ceteroq; repugnaret; certe nec probare, aut ostendere syllogismo liceret, quod aliquid sit alterius causa demonstrativa: itaq; nec certi esse possemus, quod aliquid sit causa demonstrativa alterius; aut dicere, quod hic, vel ille syllogismus procedat à causa (demonstrativa) ad effectum; atq; adeo Demonstratio & dicitur (qualem describunt) existat.

§. 27. Ex quo fit & manifestum, nullum prorsus esse istud argumentum, quo, ceu potissimo, negat Ramus (annotante Scheiblero n. 13. l. c.) dari Demonstrationem & dicitur, ac causam demonstrativam: quia quaestio dicitur seu propter quid non possit syllogismo concludi, sed solum quaestio an sit. Quaestio enim, ait, & conclusio idem sunt. Jam conclusio cujuscunq; syllogismi est: rem esse, vel non esse. Ergo etiam quaestio, quovis syllogismo concludenda, est: an sit, vel non sit; non autem propter quid sit. Etsi enim quaestio propter quid non possit syllogismo simplici concludi, uti plerumq; quaestiones, an sit: posse tamen composito, aut certe enthymematico (qui primam propositionem compositi, saltem consequentiae indicativam, omittat) jam constitit. Neque igitur conclusio cujuscunq; syllogismi est, rem esse, vel non esse: neque quaestio, quovis syllogismo concludenda, an sit, vel non sit. Quinimo uti quaestio in disciplinis persaepe est propter quid sit: ita quoque conclusio, eandem definiens, toties talis existit.

§. 28. Atque adeo jam illa potius Demonstratio, quae probat, aut declarat, quamobrem aliquid sit, Demonstrationis & dicitur nomen

nomen meretur; quam ea, quæ probat, aliquid esse ex eo, quam obrem id alias est. Nec tam posterior, Aristoteli, ac Peripateticis tradita, quam prior, iisdem neglecta (sed facilis tamen ex illa confectu) ea est, quæ Scientiam illam præcipuam, §. 1. descriptam, gignit. Neque enim tum statim scire dicimur, cum rem per causam ita cognoscimus, ut (saltem istius causæ positæ intuitu, & non habito simul respectu, quod ipsius causa sit) non posse omnino rem aliter habere credamus; hoc est, cum causa, per quam res est, posita, etiam ipsam rem simpliciter poni (per Demonstrationem ξ $\delta\iota\omicron\lambda\omicron$ Aristotelicam) novimus: sed quando (per Demonstrationem ξ $\delta\iota\omicron\tau\eta$ nobis constitutam) rem ita per causam cognoscimus, ut & hanc ipsius rei causam esse, & non posse proinde rem aliter habere intelligamus, id est, quando causa posita, ut causa, etiam ipsam rem propter eandem poni determinate cognoscimus.

§. 29. Quamquam hæc Demonstratio, dictam Scientiam gignens, vix soleat syllogistice proponi (ad eum modum, quo id docui ante in exemplo.) Quin videas plerumque, aut allegari simpliciter causam rei quæsitam, aut simul doceri ac declarari, quomodo eadem posita, & ipsammet rem inde provenire intelligamus. Quippe è quo tum in proclivi est, tacite conclusionem animo inferre, propterque causam allegatam ipsam rem esse pervidere atque cognoscere; ut nihil opus sit istiusmodi sæpenumero tædiosa magis, quam fructuosa argumentatione syllogistica. Sic ut proinde vel sola illa causæ doctrina ac expositio, demonstrationem animo faciendam suggerens, instar demonstrationis ξ $\delta\iota\omicron\tau\eta$, scientiam præcipuam gignentis, haberi etiam queat. Sed id quidem omne, quod de proposito argumento, satis alioquin abstruso, atque perplexo, visum jam mihi fuit, dictum citra cujusquam perspicacioris præjudicium esto.

F I N I S.

Per

PER CAUSAM Res nosse Scientia dicitur omnis,
Sed præter causam scire tuum nihil est.
Est enim Sophia rerum cognoscere causas,
Asophus at causas negligit usq; rei.
Tu pede felici Sophies absolvere cursum,
Mi VVOLFI, poteris, si bene pergis iter.
De CAUSIS DEMONSTRATIVIS verba di-
serta
Nunc facis, & causas noscere rite cupis.
Perge, tuis studiis PHOEBUS decernet Honores,
Atq; DEUS Cœli mox benedicet eis.

JOHANNES Deutschmann/D.

INGENIUM, Vitamq; Tuam, moresq; re-
ferre
Non opus est, VVOLFI, delictum So-
phiae.
Molimen præsens satis hæc monstrare vi-
detur,
Quod nunc intrepidè suscipis atq; paras.
Non dixisse sat est, sed, quod sit curq; pro-
bâse:
Hoc quia demonstras, ipse probatus ades.
CHRISTIANUS DONATI, P.P.
Fratris

Fratris ad exemplum componeris, optime
Wolfi,
Huncq; Ducem sequeris, non sine laude,
Tuum.

Disseris egregie, caute scis reddere verba,
Ac multis palmam praripis arte Tua.
Maeste bonis studiis. Perge invigilare Camœnis
Aoniis, Phœbus premia larga dabit.

Paucula hæc Doctissimo Dno. Respondenti,
Amico suo ob virtutes, eruditionemqve
haut vulgarem conjunctissimo, appone-
re debuit ac voluit

OPPONENS.

M. Heinric. Severin. Bodinus,
Wernigerod.

MEin werther Jonathan / den reine Treue
liebet /

Und ein ergebnen Sinn sein ander Au-
ge nennt /

Nun / was die Schulden-Pflicht an schlech-
ten Zeilen giebet /

Wenn ein geringer Dampf in Bey-
rauchs-Körnern brennt.

Dein

Dein unverdroßner Fleiß sey tausend mahl
beseget/

Es stöhre deine Kunst kein ungestümer
Nord/

Wenn zarter Perlen-Thau auf deine Schei-
tel regnet/

So stehest du vergnügt am stolzen Sie-
ges-Port.

*Pauca hæc in honorem Doctissimi Dn.
Contubernalis apponere voluit,
debut*

Joh. Henr. Rudorf, Duderst.
SS. Theol. & Philos. Stud.

FF III

ULB Halle

3

003 266 753

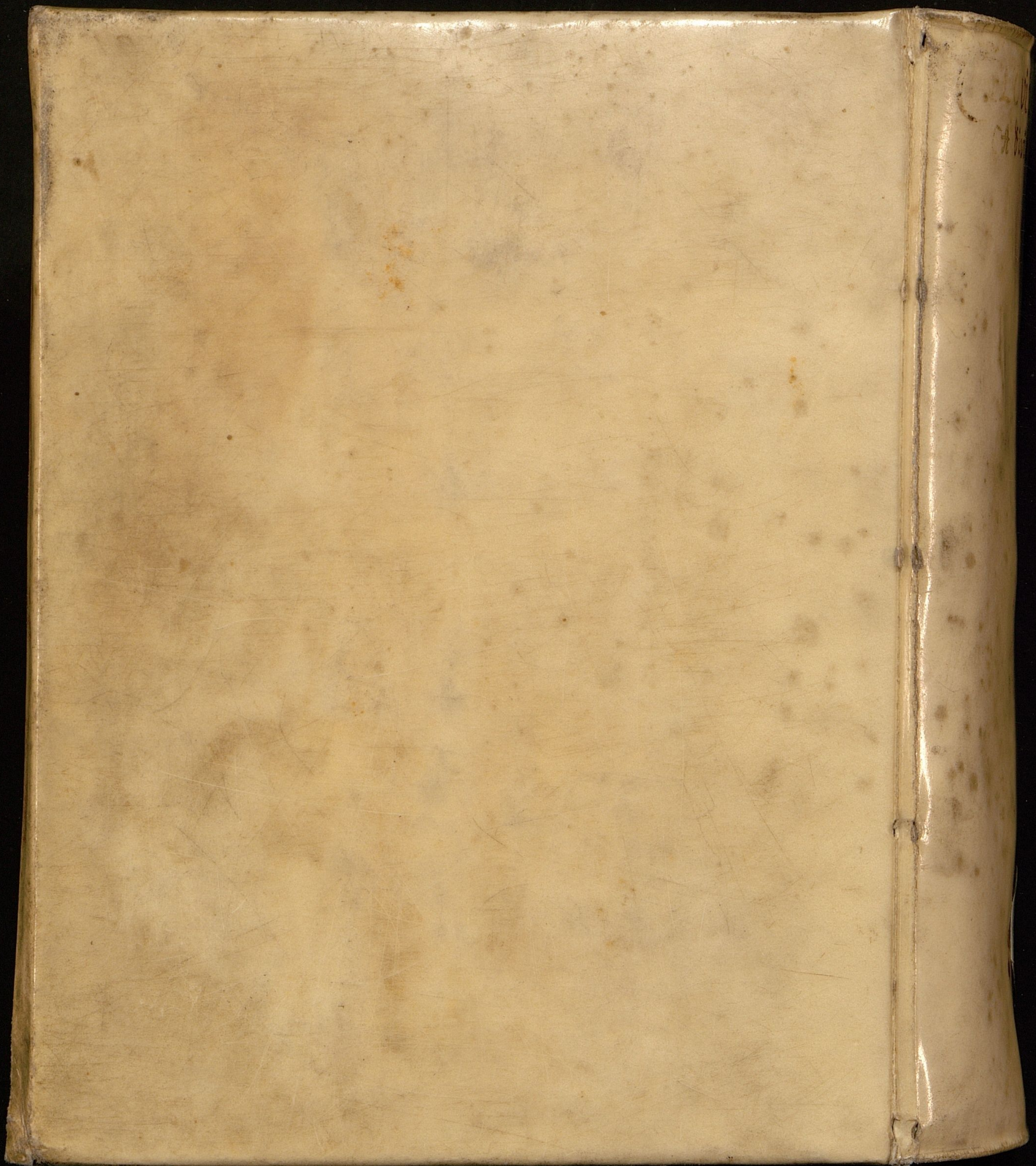
A

VD77

Reise

30^{30.}

De
CAUSA DEMONSTRATIVA

Disputabit publice

Sub PRÆSIDIO
CHRISTIANI DONATI,
Log. & Met. Prof. Publ.

RESPONDENS
AUGUSTUS WOLFIUS,
Lœbejunâ-Saxo.

In Auditorio Majori, *ad.*
Ad D. 8. Junii A. Ær. clc LXXXIX.

Horis, locoque consuetis.

VITEMBERGÆ,
Typis CHRISTIANI SCHRÖDTERI, Acad. Typ.

H. v. v.

see 29

